

maal zo groot als een 'goudschlengske', het Maastrichtse woord voor Hazelworm (*Anguis fragilis*). Ook deze waarneming wordt door Ton Breuls en ondergetekende als betrouwbaar gezien.

Al in juli 2011 kreeg ik via de mail een bericht van Harrie Hesemans van een Gladde slang, die bewust niet in het artikel van november 2013 is opgenomen omdat die toen in mijn ogen onvoldoende was gedocumenteerd. Met de wetenschap van nu en na hernieuwd contact met de waarnemer, moet ook deze waarneming als betrouwbaar worden gekwalificeerd. Harrie Hesemans trof het dier op 6 juli 2011 aan, zonnend langs snoeihout aan de rand van de Oehoevallei.

Hij kent vanuit zijn verleden zowel Hazelwormen als Ringslangen (*Natrix natrix*) van de Veluwe (Renkum). Helaas heeft hij tot nu toe, nu hij ieder bezoek aan de berg gewapend is met een fototoestel, geen Gladde slangen meer gezien.

Alle data zijn opgenomen in de Natuurbank Limburg. Uit het verspreidingsoverzicht [figuur 2] blijkt dat de Gladde slang waarschijnlijk al de hele Sint-Pietersberg ten noorden van het Albertkanaal heeft gekoloniseerd. Van belang is dat de Vereniging Natuurmonumenten en andere beheerders zich bewust zijn van de aanwezigheid van de dieren en daar in hun beheer rekening mee houden. Dank gaat uit naar alle waar-

nemers die informatie voor deze aanvulling op het eerste artikel hebben aangedragen.

A.J.W. (Ton) Lenders

Literatuur

- ENGELEN, P., 2013. Herpetologisch & Limburgs Jaarverslag 2012. LIKONA, Genk.
- LENDERS, A.J.W. & B. KRUYNTIENS, 2013. De Gladde slang terug op het Nederlandse deel van de Sint-Pietersberg. *Natuurhistorisch Maandblad* 102 (11): 325-329.

BOEKBESPREKINGEN

HET LEVEN VAN PADDENSTOELEN EN SCHIMMELS

PETERSEN, JENS H., 2013. KNNV Uitgeverij, Zeist. 265 pagina's. ISBN 978 90 50114 530. Prijs € 29,95. Vertaling Ger Meesters, redactie Nico Dam.

"Het leven van paddenstoelen en Schimmels" is een vertaling van het in 2012 oorspronkelijk in het Deens gepubliceerde boek "Svampenes rige". Wat het eerste opvalt bij het doorbladeren, zijn de illustraties van zeer hoge kwaliteit. Het boek is zeer rijk geïllustreerd met meer dan 800 foto's, waarbij er diverse fotografische technieken zijn gebruikt. Bijzonder boeiend en verrassend zijn de macrofoto's en de extreme close-ups van microscopische onderdelen van paddenstoelen. Uniek is ook de wijze waarop Jens Petersen de lezer kennis laat maken met paddenstoelen en schimmels uit alle windstreken; behalve Europese soorten worden fungi uit Ecuador, Burkina Faso, Groenland en Bhutan voorgesteld.

Het boek is logisch van structuur en opbouw. De tekst is vlot leesbaar, waarbij wetenschappelijke namen en termen zodanig worden gebruikt dat hier aan geen afbreuk wordt gedaan.

In de inleiding legt de auteur een aantal basisbegrippen en mechanismen uit rond het leven van paddenstoelen en schimmels. Daarna volgen teksten over de verwantschap en de diverse indelingen binnen het rijk der schimmels. De moderne indeling levert een uitstekend overzicht van de verschillende groepen. Petersen slaagt erin om in moderne schema's de classificatie van Ascomycota en Basidiomycota weer te geven en de parallele evolutie van de vruchtlichamen van fungi in twee schema's te verduidelijken. Op pagina 46-100 worden de Ascomycota (Zakjeszwammen) behandeld: bekerzwammen, kernzwammen, spleetlipzwammen, meeldauwen, korstmossen en truffels, maar ook minder bekende zoals de Laboulbeniomycten. De Basidiomycota (Steelteszwammen) komen aan bod vanaf pagina 102 tot en met 191, opgedeeld in korstzwammen, waaierzwammen, gaatjeszwammen, boleten, plaatjeszwammen, cantharellen, stekelzwammen, knots- en koraalzwammen, sponszwammen, buikzwammen, trilzwammen, cyphella's, roesten en branden. Zelden zag ik beide groepen zo mooi gepresenteerd, telkens met nuttige en interessante informatie over de morfologie en ecologie van de behandelde soorten. Ronduit meesterlijk wordt door Petersen de variatie in vruchtlichamen voorgesteld. Prachtige close-ups tonen de vormen en kleuren van pori-

ën, stekels, buizen, vlokken, ringen en vliezen.

Het hoofdstuk over de ecologie behandelt de drie belangrijke functionele groepen (afbrekers, symbiotische soorten en parasieten). Steeds worden interessante en zeer geslaagde voorbeelden gepresenteerd van de interacties van afbrekers en parasieten met een dood of levend substraat (hout, mest, bladeren, organismen). Niet eerder zag ik arbusculaire mycorrhiza, ectomycorrhiza en korstmossvormende fungi zo prachtig afgebeeld. Zeer boeiend en verhelderend is ook het schema op pagina 214 waar getoond wordt dat ectomycorrhiza-paddenstoelen ondergrondse gemeenschappen vormen, die via een ingewikkeld netwerk van hyfen de waardbomen met elkaar verbinden.

De laatste twee hoofdstukken zijn gewijd aan de verspreiding van fungi (wereldwijd) en hun toekomst. In het hoofdstuk "zwammen wereldwijd" wordt op een geweldige manier een beeld gegeven van de indrukwekkende rijkdom aan zwammen in de tropen (Ecuador). Interessant is de informatie over de relatie tussen mens en schimmels, over het grote aantal soorten (naar schatting 1,4 miljoen) dat nog ontdekt en beschreven moet worden en de richtlijnen voor de bescherming van de mycoflora.

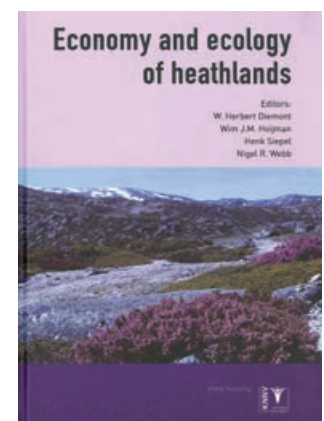
Het boek besluit met een uitgebreid register van gebruikte termen, Nederlandse en Latijnse namen. Deze publicatie is een schot in de roos, omdat het op een begrijpelijke en overtuigende wijze aantoont hoe fascinerend de wereld van de fungi is.

Dit boek zou in geen enkele boekenkast van natuurliefhebbers mogen ontbreken; het is de perfecte inleiding voor degenen die meer willen weten over de boeiende, vaak nog geheimzinnige leefwijze van paddenstoelen en schimmels.

JAN HERMANS

ECONOMY AND ECOLOGY OF HEATHLANDS

DIEMONT, W. HERBERT, WIM J.M. HEIJMAN, HENK SIEPEL & NIGEL R. WEBB (Editors), 2013. Uitgeverij KNNV Publishing Zeist, ISBN 978 90 5011 4615. Uitvoering: 462 pagina's, 18 x 24 cm, genaaid, gebrocheerd. Bestellingen: Via e-mail info@knnvuitgeverij.nl of www.knnvpublishing.nl. Prijs: € 59,95.

Wie geïnteresseerd is in de Europese heidesystemen en het beheer daarvan kan dit boek niet missen. Waar in Nederland de bescherming van de heide een monopolie lijkt te zijn van de terreinbeherende instanties, is dat in andere delen van Europa door parti-

culier bezit of overheidseigendom van deze marginale gronden heel anders. Net zoals vroeger in Nederland is het gebruik van de heide in al zijn biodiversiteit in veel Europese landen nog steeds gekoppeld aan economische belangen. De auteurs van het boek wijzen op de kansen die deze koppeling tussen ecologie en economie nog steeds biedt voor het behoud van deze unieke ecosystemen. Zij pleiten voor het samengaan van natuurbeheer met agrarische belangen, maar ook met het veiligstellen van watervoorraden, de bescherming van cultureel erfgoed en de ontwikkeling van toerisme. Niet in de laatste plaats kunnen deze minder vruchtbare gronden nog

een belangrijke bijdrage leveren aan de voedselproductie.

Het idee dat heiden beter worden van versralen is in deze context al lang verlaten. Inderdaad dringt het besef door dat we ook voedingsstoffen in het systeem moeten terugbrengen om de biodiversiteit te behouden. Een aangepast landbouwkundig gebruik kan hier op een belangrijke manier aan bijdragen. Het boek staat vol van voorbeelden van Portugal tot Noorwegen hoe de traditionele boer zijn aandeel hieraan levert. Maar de auteurs wensen ook het belang van intensief landgebruik te onderstrepen, vooral omdat dit bijdraagt aan de voedselvoorziening en ook aan

minder landbouwkundige claims op andere natuurgebieden die van betekenis zijn voor soorten en landschap. Op deze politieke benadering is zeker in landen met veel woeste gronden niets aan te merken.

Het gaat te ver om hier de inhoud van het boek tot in de finesses te bespreken, daarvoor zijn de bijdragen te divers. Voor mij was het een verlichting om te merken dat de heide in een internationale context is geplaatst en daarmee ook het 'hokjesdenken' wordt doorbroken. Aan de publicatie hebben bijna 40 auteurs meegewerkt, meestal echte specialisten, die allen hun sporen op diverse facetten van de heide hebben verdiend. Het

boek is ingedeeld in een twintigtal hoofdstukken die na een introductie gegroepeerd ingaan op economie, ecologie en duurzaam beheer. Het belang van de koppeling van de facetten wordt in een afsluitende synthesenog eens onderstreept.

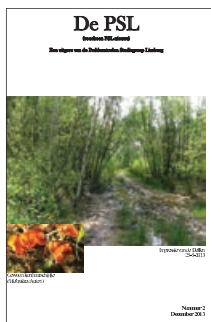
Wat mij tenslotte ook zeer aanspreekt is de benadering van de problematiek waar het gaat om duurzaam heidebeheer. Er wordt breed gepleit voor een gedurfde praktische uitvoering, niet te blijven hangen in theorie en nostalgie. Vaak leveren praktijkvoorbeelden een uitstekend inzicht in het gewenste beheer.

TON LENDERS

RECENT VERSCHENEN

HOUBEN, M., O. OP DEN KAMP & H. HENCZYK (red.), 2013. De PSL. Nummer 2. December 2013.

Paddenstoelen Studiegroep Limburg van het Natuurhistorisch Genootschap Limburg (PSL), Roermond (23 pp.). Prijs € 3,- (gratis voor PSL-leden). De nieuwsbrief is verkrijgbaar bij het kantoor van het Natuurhistorisch Genootschap (tel. 0475-386470; e-mail: kantoor@nhgl.nl).

De PSL komt afhankelijk van het aanbod aan artikelen één- tot tweemaal per jaar uit. De doelstelling van de nieuwsbrief is om publicaties mogelijk te maken over paddenstoelen en aanverwante zaken en veldwerkers en niet-wetenschappelijke mycologen in de gelegenheid te stellen om hun bevindingen te rapporteren. In deze uitgave van de nieuwsbrief wordt het excursieprogramma 2014 gepresenteerd. Hiernaast bevat het korte verslagen van de excursies in 2013, onder meer naar de natuurgebieden De Dellen, het Munningsbos en het Wormdal. De uitgave wordt afgesloten met een overzicht van alle waargenomen soorten tijdens deze excursies. Ook bevat het een artikel over de bijzondere paddenstoelvondsten in Noord- en Midden-Limburg, zoals de vondsten van de zeldzame Slijmwasplaat en Violetgrijze wasplaat op een zuur en schraal

graslandje nabij het Zwarte water bij Venlo. Hiernaast is er in de nieuwsbrief aandacht voor de veldkenmerken van de Honingzwammen, parasitaire, meerjarige houtzwammen, een ontmoeting met de Korianderzwam en een beschrijving van de rol van paddenstoelen in de natuur.

GELISSEN, M., 2012. Die Vögel des Kreises Heinsberg.

NABU Kreisverband Heinsberg e.V., Wegberg (376 pp.). Prijs € 19,90. Verkrijgbaar bij de meeste boekenwinkels in Kreis Heinsberg (Duitsland). Het boek is ook in overleg via het kantoor van het Natuurhistorisch Genootschap te bestellen (tel. 0475-386470; e-mail: kantoor@nhgl.nl). Zolang de voorraad strekt, de oplage is beperkt.

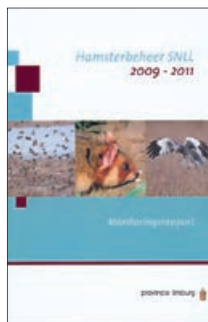

Dit boek is samengesteld op basis van een groot aantal, veelal ongestructureerd verzamelde vogelwaarnemingen gedaan van 1972 tot en met 2011 in regio Heinsberg, gelegen tegen de Limburgse grens tussen de Meinweg en Schinveld. Na een korte beschrijving van de methodiek om te komen tot dit boek volgt een beschrijving van 16 interessante natuurgebieden, inclusief een lijstje met de daar waar te nemen vogelsoorten. Daarna volgt de 'Becommentarieerde soortenlijst', waarin

alle waargenomen soorten aandacht krijgen. Het gaat daarbij zowel om wilde als ontsnapte soorten, als Ringtaling en Pennantrosella. Algemene soorten krijgen soms twee pagina's; de meeste soorten moeten het met een pagina of minder doen. Altijd wordt aandacht besteedt aan de status van de soort als broedvogel, doortrekker of wintergast. Van zeldzame soorten worden alle waarnemingen opgesomd. Analyse van de gegevens is veelal beperkt. Zo ontbreekt meestal het verband met populatieontwikkelingen in aangrenzend Nederland. In het boek is echter op duidelijke wijze een grote hoeveelheid informatie vastgelegd, waarbij (vogel)foto's, grafieken en tabellen enig extra overzicht bieden.

DON, H., & B. VAN NOORDEN, 2013. Hamsterbeheer 2009-2011. Monitoringsrapport.

Provincie Limburg, Maastricht (89 pp.). U kunt het rapport verkrijgen bij cluster Natuur van de provincie Limburg (tel. 043-389 7416; e-mail: BMP.van.Noorden@prvlimburg.nl) zolang de voorraad strekt.

Sinds 2002 verzorgt de provincie Limburg regelmatig rapportages over de voortgang van het hamsterproject. Dit rapport voorziet in de resultaten

van de hamstermonitoring door middel van burchttellingen voor de periode 2009-2011. Sinds de laatste provinciale rapportage uit 2010 is er een leefgebied voor de Hamster bijgekomen, te weten in Jabeek/Schinveld. In juni en juli 2010 zijn daar 70 dieren uitgezet. Het totaal aantal leefgebieden, gelegen in drie grotere clusters, komt daarmee op tien. De telling van de hamsterburchten richt zich in het najaar op de geoogste graan- en luzernepercelen in het regulier agrarisch gebied. In de winter en het vroege voorjaar worden de opvang- en reservaatgebieden zelf geteld. Het totaal aantal gevonden burchten betrof 542 in 2009, 561 in 2010 en 412 in 2011. Het overgrote deel hiervan bevindt zich in reservaatgebied. Ook in direct aangrenzende percelen in Duitsland werden burchten gevonden. Hoewel de ontwikkelingen in het aantal burchten per leefgebied verschilt, is er nog nergens sprake van een duurzame, zichzelf handhavende populatie. Jaarlijkse uitzettingen blijven daardoor nodig om de Hamster voor uitsterven in Limburg te behoeden.

Wie zijn rapport, boek, etc. opgenomen wil zien in deze rubriek, kan een literatuurverwijzing met een korte inhoudsbeschrijving en bestelwijze opsturen naar de redactie o.v.v. 'recent verschenen'. De publicaties moeten betrekking hebben op voor Limburg relevante onderwerpen.

De meeste in deze rubriek besproken rapporten kunnen worden ingezien bij het bureau van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg. Graag even van te voren bellen of iemand aanwezig is (tel. 0475-386470).

GUIDO VERSCHOOR